

POVIJEST - U KREATIVNOM RADU MLADIH POVJESNIČARA

UDK 371.385.4 : 93/99

Dr. sc. IVAN BALTA
Ministarstvo prosvjete i športa
Uprava za nadzor
Područna jedinica Osijek
HR - 31000 Osijek

Istraživanje i stvaralaštvo učenika i nastavnika u izvan-nastavnim aktivnostima povijesti poseban je cilj i zadaća postavljena u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske.

Ovakav način rada već ima u Slavoniji i baranji tradiciju, a oslanja se na postojeće etape pedagoškog i znanstvenog istraživanja :

1. Izbor problema istraživanja
2. Izrada projekta istraživanja (skupljanje podataka o pojavi koja se istražuje i obrada skupljenih podataka)
3. Interpretacija rezultata koji su dobiveni obradom podataka
4. Objavljivanje izvješća o istraživanju (na susretima skupina mladih povjesničara)
5. Praktična primjena novih spoznaja do kojih se došlo istraživanjem vrednovanje regionalnih - zavičajnih sadržaja u nastavi povijesti.

Dakako da se pred nastavnike i učenike ne postavljaju visoki znanstveni projekti i pitanja, već oni koje će svojim povijesnim predznanjem moći riješiti. Učenici i nastavnici moraju biti motivirani za izvannastavni rad, znati da je i mali pomak u istraživanju za znanost veliki korak. Učenici i nastavnici ne smiju se bojati promašaja i zabluda jer je i prava znanost puna promašaja i zabluda, ali je

značajno istraživati svoj zavičaj u okviru nacionalne hrvatske povijesti.

U svezi s tim veliki je znanstvenik našeg kraja Matija Petar Katančić rekao i ostalo je zapisano u *Raspravi o rimskom miljokazu* pronađenom kod Osijeku :

“Ako sam u pisanju i zaključivanju činio pogreške, one su mi milije nego da nisam učinio ništa. I kamo sreće da imamo više onih koji bi takve pogreške nam i našoj domovini napisali. A ti prijatelju, čitaoče, budi blag prema našim prekršajima. Ta prvi su. Ako bogovi dadnu zdravlja, bit će ih više za tvoju nasladu!”

Kako ljudska sjećanja blijede, nalazi, predaja i zapisi ostaju kao trag i pouzdan način da se za povijest sačuva slika života ljudi i zbivanja u dalekim, minulim vremenima. Iz zaborava možemo izvući slike prošlosti znanstvenim radom malog broja znanstvenika, koji najčešće imaju postavljene više ciljeve, ili to možemo postići kreativnošću učenika i nastavnika izvannastavnim aktivnostima u grupama mladih povjesničara.

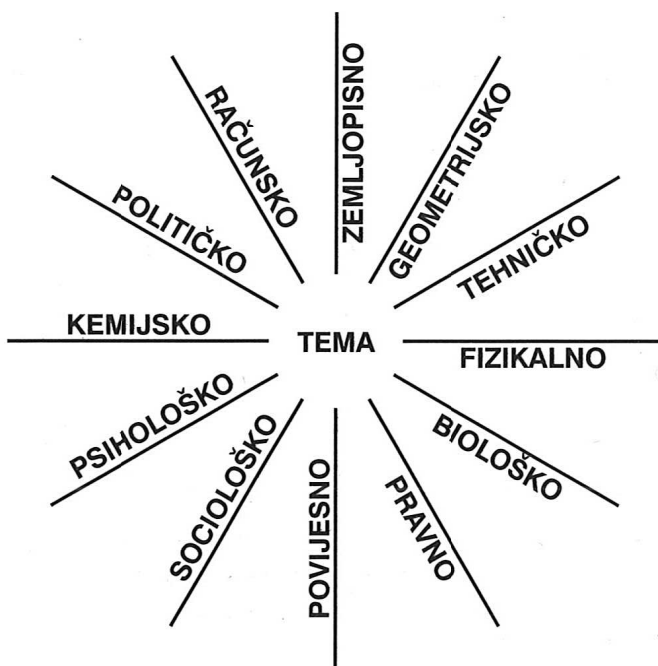
Kreativnost u nastavi povijesti jest cilj i zadaća nastave i izvannastavnih aktivnosti, a koja se događaju između učenika, programa, nastavnika i škole kao izvora mogućnosti.

Stvaralački se duh stvara umom u kojem se koristi osobno, individualno iskustvo koje će biti značajnije ako se zatim podijeli s nekim, tj. drugim osobama. U nastavi i izvannastavnim aktivnostima kreativnost nastavnika trebala bi se očitovati u njegovom ponašanju kao obliku promišljenog reagiranja na dane sastavnice situacije. Stvaralački proces nastavnika i učenika trebao bi se odvijati kroz etape :

- otvorenosti prema vlastitom doživljaju nekog povijesnog procesa,
- odabiranja središta doživljaja,
- razrade teme i dokazivanja tvrdnji prema povijesnim izvorima,
- iznošenja zaključaka.

Stvaralački je proces zamišljen kao proces kojim bi se nešto "proizvelo", odnosno tvrdilo, na primjer, predmet, ideja ili tijek povijesnog događanja.

Svaralačka nastava i izvannastavne aktivnosti povijesti traže cjelovitu nastayu i izvannastavne aktivnosti u kojima je u središtu problem - tema, koja se opisuje s različitih motrišta :

U svemu tomu ne valja imati prevelikih zahtjeva, jer su velike ideje životu ostvarili samo ljudi koji su mogli uspostaviti odmak u kojem dobivaju pregled cijelog univerzuma, kao što se slikar odmiče da bi pogledao svoje platno. Tek s udaljenosti oni znaju što treba naglasiti. U tome nema ničeg umjetnog i to nije besposlenost indolentnog, nego dubok i oštar izazov onima koji su dovedeni u islušenje uzaludnog trošenja snage.

Psihološke posebnosti usvajanja povijesnog gradiva od strane učenika ukazuju na svjesnu

aktivnost učenika; razvoj predodžaba o vremenu, prostoru, sadržaju događaja, misaonom procesu, pamćenju i interesu učenika za povijest.

Učenici usvajaju povijesno vrijeme u zavisnosti od popunjavanja vremena konkretnim događajima i pojavama. Prostorne predodžbe povijesnih pojava ne igraju manju ulogu od predodžaba o razvitku događaja u vremenu.

Posebnost predodžaba koje se oblikuju u nastavi i izvanastavnim aktivnostima povijesti je u tome što se ove predodžbe i prošloj stvarnosti stvaraju pomoću čitavog sustava očiglednih sredstava (slika, crteže, maketa, izložaka čije pokazivanje prati usmeno izlaganje) i takozvane usmene očiglednosti, tj. riječi - govor.

Učeničke predodžbe uglavnom su obilježene statičnošću ; oni vole ponavljati iste slike i rijetko unose različitosti. Usvajanje novih povijesnih pojmova vrši se temeljem povijesnih činjenica s kojima se učenici upoznaju. Povijesni su pojmovi konkretni i tijesno vezani uz predodžbe o životu ljudi, njihovim odnosima i načinu života, a temeljeni su na slikama koje pokazuju tipične situacije dane u udžbeniku, na umjetničkim slikama ili nekom drugom didaktičkom materijalu.

Zabluda je mišljenje da je nastavnik taj koji prenosi znanje, a učenik onaj koji, slijedeći nastavnikove pouke, uči od njega i usvaja rečena znanja. Već je filozof Imanuel Kant u svojem djelu *Kritika čistoga uma* u XVII. stoljeću napisao o ovoj temi : "Vi nećete od mene učiti filozofiju, već kako da samostalno mislite. To znači kako da samostalno mislite, da samostalno istražujete i stojite na vlastitim nogama."

Kreativnost učenika i nastavnika u povijesti je najizraženija u izvannastavnim aktivnostima, tj. slobodnim aktivnostima povijesti. U slavonsko - baranjskoj regiji te izvannastavne aktivnosti imaju već tradiciju, za razliku od ostalog dijela Republike Hrvatske, jer se njeguju još od 1981. godine, naravno s različitim temama ali istom razrađenom metodologijom rada.

Način rada izlagan je na stručnom seminaru nastavnika povijesti nekoliko puta, posljednji puta na stručnom aktivu - seminaru nastavnika povijesti iz čitave Republike Hrvatske u mjesecu svibnju 1985. godine u Osijeku.

Tijekom Domovinskog rata ovakav je kreativni rad s povijesnim grupama nasilno prekinut, ali je od nedavno obnovljen, te je 1986. godine održan županijski susret mladih povjesničara osnovnih i srednjih škola u Osijeku. Ciljevi i zadaće susreta mladih povjesničara su :

- uključivanje škola i učenika u prikupljanje, obradu i sređivanje povijesne građe o najrazličitijim temama;
- organiziranje prigodnih izložbi i susreta mladih povjesničara u povodu obilježavanja značajnih godišnjica;
- sudjelovanje mladih povjesničara na zajedničkim susretima izlaganjem radova i istraživačkih rezultata.

Škola, odnosno skupina mladih povjesničara koja se uključi u ovaj rad ili oblik nastave mora se pridržavati "Pravila susreta", koja imaju devet poglavlja :

I. Opće odredbe

1. Pravo sudjelovanja na školskim i županijskom susretu imaju sve škole i njihove grupe koje izvrše prijavu do..... i pošalju svoje sinopsise (temeljni podaci o radu) najkasnije do.....
2. Svaka škola može na susret uputiti najviše dvije grupe. Grupu na školskom i županijskom susretu predstavlja 3 - 5 učenika.
3. Školski susret mladih povjesničara organizira se u matičnoj školi (može i više škola !) ukoliko se prijavilo najmanje pet grupa. Županijska komisija može manji broj prijavljenih grupa iz jedne škole pridružiti drugoj školi uz suglasnost jedne i druge strane.
4. Pravo sudjelovanja na županijskom susretu imaju sve grupe koje su sudjelovale na školskom susretu.
5. Županijski susret mladih povjesničara održat će se.....

II. Sastav i zadaće školske i županijske komisije

1. Školska komisija ima 5 - 7 članova, a imenuje ju Županijski ured za prosvjetu i Školski odbor. Prijedlog članova komisije može dati aktiv nastavnika voditelja, odnosno mentora nastavnika povijesnih grupa. Županijska komisija je istog sastava. Komisiju čine :
 - a) Uprava za nadzor
 - b) Županijski ured za prosvjetu
 - c) Aktiv nastavnika voditelja grupa mladih povjesničara
 - d) Muzej (županijski, gradski, općinski, zavičajni....)
 - e) Povijesni arhiv

III. Zadaci školske i županijske komisije

1. U suradnji s aktivom nastavnika - voditelja grupa mladih povjesničara i domaćina susreta utvrđuje vrijeme i mjesto susreta imajući u vidu postojeće godišnjice.
2. Osiguravaju se uvjeti neophodni za provođenje školskog i županijskog susreta mladih povjesničara treba osigurati minimalno jedan stojeći ili viseći pano veličine 1,5 x 1 metar. Panoi će služiti grupama za izlaganje prikupljene građe i dokumenata. Osim panoa, za susrete je potrebno osigurati ove aparate, pribor i namještaj :
 - a) dijaprojektor za pokazivanje dijapozitiva
 - b) kasetofon / magnetofon
 - c) projekcijsko platno
 - d) grafoskop, televizor s videom
 - e) oko 50 mjesta / sjedišta za učenike - članove grupe mladih povjesničara, njihove mentore - voditelje, komisiju i goste
3. Usvaja se manifestacijski dio programa susreta koji može sadržavati:
 - posjet izložbama
 - posjet tvornicama, školama i institucijama
 - posjet spomenicima
 - prisustvovanje kulturno-umjetničkom programu.
4. Pozivaju se na susret predstavnici različitih organizacija i ustanova iz mjesta i područja gdje se susret održava.
5. Predlaže se pokrovitelj susreta i osiguravaju spomen-diplome i prigodne nagrade za sve sudionike susreta.

IV. Domaćin susreta

1. Domaćinom susreta može biti svaka organizacija koja za to osigura odgovarajuće prostorne i druge uvjete za provođenje susreta te druge spomenute uvjete
2. Domaćin susreta predlaže školskoj ili županijskoj komisiji manifestacijski dio programa.

V. Tijek susreta

1. Na školskom i županijskom susretu mladih povjesničara članovi će grupe sudionicima susreta prikazati prikupljenu građu:
 - a) izložbom prikupljene građe i dokumenata na panou
 - b) demonstracijom dijapozitiva, filma, magnetofonskog i kasetofonskog snimka, predmeta ili zbirke.
2. Učenici-članovi grupe mladih povjesničara za prikaz svoga rada imaju do 15 minuta vremena.

3. U prikazu svoga rada (praktičnoga) članovi skupine moraju posebnu pozornost obratiti ovim činjenicama:
 - osnovnim podacima skupini i njezinim članovima
 - zašto su odabrali baš tu temu
 - tko im je uradu najviše pomogao (osoba, institucija,...)
 - kratkom prikazu sadržaja rada
 - oblicima rada u ostvarenju teme
 - preprekama i poteškoćama u ostvarenju teme
 - Treba iznijeti i kako se do sada koristilo prikupljenim materijalom
 - gdje će biti objavljena i pohranjena prikupljena građa.
4. Komisija prati učeničke prikaze praktičnih radova pa na temelju toga može:
 - postavljati pitanja i zahtijevati dopunska objašnjenja
 - dati preporuke i upute o onome što bi još trebalo učiniti
 - usmjeravati učenike i voditelje na tiskanje te pomoći pri objavljivanju građe
 - obaviti izbor grupe kojoj bi se materijali izložili i tiskali u regionalnom zborniku radova ili sličnom zborniku.

VI. Izgled učeničkoga praktičnog rada

Praktični rad mora sadržavati ove osnovne podatke:

1. Podaci o grupi mladih povjesničara
 - a) škola
 - b) ime i prezime nastavnika voditelja-mentora
 - c) sastav grupe, ime i prezime učenika, razred
2. Podaci o radu
 - a) naslov rada
 - b) vrijeme trajanja rada
 - c) mjesto
 - d) pregled sadržaja rada (naslovi, stranice, tabele, fotografije...)
3. Literatura i izvori
 - a) nazivi djela upotrijebljenih pri ostvarenju zadane teme
 - b) naziv organizacije i institucija koje su dale podatke
 - c) naziv pojedinaca od kojih su podaci primljeni

VII. Prijava za susret

1. Prijave za susret uz sinopsis treba dostaviti Upravi za nadzor ili Županijskome uredu za prosvjetu do _____.
2. Sinopsis mora sadržavati sve spomenute sastavnice.

VIII. Nagrade i priznanja

1. Svim grupama koje budu sudjelovale na školskim i županijskim susretima mladih povjesničara bit će dodijeljena priznanja s naslovom teme koju su obradili.
2. Sudionici će se uključiti u manifestacijski dio programa.
3. Financijska sredstva osigurat će: škole, Županijski ured za prosvjetu, Ministarstvo prosvjete i športa RH, organizacije, ustanove.
4. Školska i županijska komisija razmatra mogućnost osiguravanja nagrada u obliku knjiga sa spomen-tekstom.

IX. Završne odredbe

1. Za pripremu, organizaciju i provođenje susreta odgovorna je školska i županijska komisija.
2. Školska i županijska komisija dužne su s aktivom nastavnika-voditelja povijesnih grupa utvrditi sve značajnije aspekte susreta (redoslijed obrade radova, izbor predsjednika komisije, izbor grupe koja ide na županijske ili daljnje susrete).
3. Školski aktiv nastavnika će nakon susreta izvršiti analizu organizacije i tijeka susreta.
4. Izmjene i dopune ovih pravila može provoditi školski i županijski aktiv nastavnika-voditelja povijesnih grupa.

Uz ovaj program, koji imaju sve škole, svoj razrađen program izvannastavnih aktivnosti sa satnicom i tzv. operativnim programom rada, nastavnici unose u Pregled rada slobodnih aktivnosti.

Ovogodišnji susret mladih povjesničara osnovnih i srednjih škola Osječko-baranjske županije održan je u Muzeju Slavonije u Osijeku a u povodu 800 godina prvog pisanog spomena grada Osijeka. Oblici, metode rada i izvori u radu grupa mladih povjesničara bili su različiti, i to:

- pisana i živa riječ sudionika događaja,
- foto-snimci i video zapisi, dijapozitivi,
- izvorni dokumenti, fotografije, predmeti,
- statistički podaci, tabele i grafikoni, tematske karte i planovi,
- intervjui i ankete uz pomoć pripremljenih upitnika,
- članci iz novina, revija i listova, posjeti spomnicima i parkovima,
- posjeti tvornicama, organizacijama i institucijama.

U radu s grupama mladih povjesničara nastavnici-mentori rabili su audio-vizualnu tehniku, izvorne dokumente, a bilo je i terenskog rada. Od srednjih škola, 1996. godine na susretu su sudjelovale grupe

iz Prve, Druge i Treće osječke gimnazije i Ugostiteljsko-turističke škole. Teme su bile: Osječki barok, Kazalište u Osijeku, Secesija u Osijeku, Znameniti ljudi u povijesti Osijeka, Osječka Mursa, Sakralne građevine osječke Tvrđe i Barokna Tvrđa. Svih sedam grupa svoj je rad tematski vezalo uz 800. godišnjicu prvog pisanog spomena grada Osijeka, kao i trinaest grupa iz devet osnovnih škola. Na ovogodišnjem Županijskom susretu osnovnih škola u Muzeju Slavonije u Osijeku (OŠ: F. K. Frankopana, Lj. Gaja, A. Šenoe, V. Becića, Svete Ane, V. Nazora-Retfala, A. Mihanovića, V. Nazora "Vijenac") svoje su radove učenici iskazivali i o temama: Tvornica žigica Osijek, HNK Osijek, Osječka šećerana, Konjski tramvaj, Barokna Tvrđa, Gornjogradske građevine, DVD "Retfala", Gimnastičar Kris Marček, Opća bolnica Osijek, J. J. Strossmayer, Osijek u prapovijesti, Glazbeni život Osijeka.

Učenici i nastavnici vodili su uspješno, iskazivali i pokazivali svoje radove. U svim se radovima isticala kritičnost i metodološko istraživanje; od prikupljanja građe, kritike (vanjske i unutrašnje kritike prikupljene građe), do apercepcije ili obrane rada, pisanja i izlaganja teme.

U ovogodišnjoj komisiji Županijskog susreta bili su: predsjednik komisije dr. sc. Ivan Balta iz Uprave za nadzor Ministarstva prosvjete i športa Republike Hrvatske, Vinko Ivić, prof., iz Županijskog ureda za prosvjetu..., Sonja Gaćina, prof., mr. sc. Jasna Šimić, Grgur Ivanković, prof., i ravnatelj Mladen Radić, prof. svi iz Muzeja Slavonije Osijek, Vilim Matić, prof. iz Povijesnog arhiva Osijek, dr. sc. Zlata Živaković-Kerže, iz I. gimnazije Osijek, te svi ostali nastavnici-profesori povijesti u osnovnim i srednjim školama.

Iskazana je želja da se svi radovi tiskaju jer "sve što nije zapisano nije se ni dogodilo", kazuje povijest.

Nadalje, ovakav način rada ima duboko opravdanje i u znanosti, a pogotovo u nastavi povijesti, značajan je kao obrazovni i kao odgojni rad učenika osnovnih isrednjih škola.